

GORIŠKI LIST

LETO II. - ŠTEV. 17.

GORICA 28. FEBRUARJA 1945.

CENA 1 LIRA

„Goriški list“ izide vsako sredo in soboto zjutraj. - Uprava in uredništvo v Gorici, Corso Verdi 47. Tel. št. 292 - Oglasi se zaračunavajo po ceniku

Spedizione in abbonamento postale 2° gruppo Poština plačana v gotovini

Celoletna naročnina: 104.— lire, polletna 54.— lir. Plačati v naprej. Cena izvodu v Ljubljani: 1.50 lire. — Račun pri Cassa di Risparmio Gorica

Vesti z vsega sveta

Turčija je z odločitvijo narodne skupščine v petek 23. t. m. stopila v vojno z Nemčijo in Japonsko. Do tega koraka je pripravila Turčija Anglija, da bi na konferenci v San Franciscu, ki bo 22. aprila, nastopila s čim večjim zborom malih držav, ki bi jo podprle proti vedno močnejšim sovjetskim težnjam. Turčija, ki računa z boljševiško nevarnostjo, se je pritisku Anglije uklonila, ker ji je Anglija obljubila, da jo bo na konferenci podprla proti sovjetskim težnjam.

Tudi Egipt stopil v vojno z Nemčijo in Japonsko. Iz istega razloga kot Turčijo so Angleži tudi Egipt pripravili do vojne napovedi. Konference v San Franciscu se bodo udeležile le države, ki so v vojni z državami Osi. Napoveduje se, da misli U.S.S.R. nastopiti v San Franciscu z 16 različnimi predstavniki svojih „samostojnih“ republik in izvajati na anglo-amerikanski blok — čim večji pritisk. — Egipčanski nacionalisti so naredili na Angležem naklonjenega ministrskega predsednika Ahmed Maherja atentat. Predsednik je ranam podlegel. Novo vlado je sestavil zunanji minister Nokraši - paša.

V Romuniji nekaj vre. Ker boljševiki niso povsem zadovoljni z romunsko vlado in z raznimi osebnostmi, ki uživajo anglo-amerikansko podporo, so inscenirali vrsto demonstracij proti predsedniku vlade generalu Radescuju. Prišlo je do spopadov s policijo. Med vojaštvom in ljudstvom zori volja do odkrite borbe proti strahovladni boljševizmu. Policijsko vodstvo je izdalo o spopadih poročilo, v katerem označuje boljševike kot „ljudi brez Boga in domovine“.

Beneš gre v Košice. Z njim gre vsa vlada s predsednikom msgr. Šramekom in zunanjim ministrom Janom Masarykom. Češko ljudstvo, ki mu je bilo do sedaj zaradi vrojene pametnosti partizansko gorje prihranjeno, stopa sedaj v vrvež bridkih razočaranj. Po Šramekovi izjavi bodo novo vlado sestavili predstavniki „osvobodilne fronte“. Kot se zdi po vseh poročilih — Benešovo slovo iz Londona ni bilo nič kaj veselo, ker poročila v zasedeno Slovaško poslanega ministra Nemca niso bila nič kaj ugodna, a oportunizem vse prenese!

Sovjetska vlada zahteva od Francije, naj takoj razpusti vse organizacije protisovjetskih Poljakov ter vse njihove člane pošlje v koncentracijska taborišča. Dalje so Sovjeti ostro protestirali pri kanadski vladi, ker je bivši poljski vrhovni poveljnik Sosnkovski imel v Kanadi več predavanj, v katerih je razgalil boljševiško nasilje v zasedeni Poljski in začel organizirati kanadske Poljake za boj proti Sovjetom. Sovjeti zahtevajo tudi, naj Angleži in Amerikanci vse poljske divizije, ki se bore pod njihovim poveljstvom, takoj pošljejo v Sovjetijo.

•••
Baje je bil dosežen popoln sporazum glede jugoslovanskega regenstva med vlado in AVNOJ-em.
Tito in Alexander sta se čez nedeljo sešla v Belgradu. Alexander je napisal čimprej zadržiti svojih in Titovih armad na severu Jadrana. Kakšna bo ta združitev, oziroma kako se bodo gledali ti dve armadi ob združitvi, ni bilo nič rečeno.

Amerikanska ofenziva na zapadu

Vzhodna fronta se razbila v več izoliranih ognjišč - Pričakuje se odločilnih bojev - Nemški uspehi pri Hronu in v Samlandiji

Vzhodna fronta ne očituje velikih sprememb. Na Balkanu so komunistični gverilci pojačali svojo delavnost v okolici Sarajeva, a bistvenih uspehov niso dosegli.

Na Ogrskem so Nemci vrgli daleč nazaj sovjetske čete, ki so silile čez reko Hron (madžarsko: Gran). Istočasno so Nemci zastavili pot boljševiškim četam na Slovaškem, ki so na jugu in vzhodu Zvolena (Altsohl) hoteli riniti naprej. Fronta na Slovaškem je še vedno ista kot je bila določena po umiku nemških čet meseca januarja.

Bojevanje ob zgornjem potočju Odre pod Beskidi se je znatno umirilo. Sovjetski poskus zabiti klin preko Lužice v Saško se je popolnoma ponesrečil. Na črti Zobten-Goldberg-Lauban so nemške oklopne edinice popolnoma zavrnile sovjetske poskuse. Zahodni breg reke Neisse v Lužici je očiščen sovjetskih mostišč. Tudi pri mestih Forst in Guben so sovjetski napa-

di propadli,

Obkoljeni posadki v Vratislavi in Glogauu sta uspešno nadaljevali z obrambo. Sovjeti so v Vratislavi prodri do Hindenburgovega trga, a so bili viženi nazaj.

Pred Frankfurtom in Küstrinom nič novega. Bojišče ob Odri je razpadlo na več izoliranih, lokalnih zarišč. Enotnih večjih operacij ni. Obe stranki se pripravljata na odločilno bitko.

V Pomeraniji si je maršal Rokosovski nadel težavno nalogo stisniti nemško črto k morju in tako odstraniti to izredno veliko nevarnost za bok proti Braniborskem usmerjene Žukovljeve armade. Clj njegovih zadnjih napadov je Neu Stettin, ki leži na pol pota med Gdanskom in Stettinom.

Boji v Samlandiji se uspešno razvijajo. Tu so nemške čete dosegle pomemben uspeh kot pri Hronu na Slovaškem. Vrgle so Sovjete daleč nazaj in vzpostavile vse zveze s Königsbergom.

Zapadna fronta stoji v znamenju Eisenhowerjeve ofenzive.

Ofenziva je ostala v glavnem zapletena v utrdbeni sistem nemške črte. Edino kar je dosegla je lahko razširjenje mostišča preko reke Roer.

Kanadci so skušali prodirati v območju Kleve in Gocha, a jih je zavrnilo nemško topništvo.

Bitka na Roeru se je zelo poostрила. Med Linnichom in Dürenom in zlasti v področju Jülichja so vrgli Amerikanci velike oklopne rezerve v boj. Nemške čete so jih zavrnile na drugi nemški obrambni liniji.

Vzhodno od Neuerburg na Eifelu so Amerikanci prešli odsek pri Prümü na nekaterih točkah. Na dveh straneh Saarburga so se z obeh strani spopadle sveže sile. Ostri boji divjajo okrog posameznih utrdb.

V Italiji so bili boji za šest Monte T razza severozapadno od Porette. Pri Seniju so bili manjši spopadi.

HITLERJEV PROGLAS STARIM TOVARIŠEM

V Monakovem se je vršilo 24. t. m. ob priliki 25-letnice narodnosocialističnega programa zborovanje starih tovarišev iz stranke: Nemčija se bo zagrizeno borila do zmagovitega konca

Ob priliki 25 letnice izoblikovanja nacionalsocialističnega programa se je vršila v Monakovem manifestacija, na kateri je zbranim tovarišem iz stranke ter iz prvih dni prečital državni podtajnik Esser (eden izmed soustanoviteljev stranke) Führerjev proglas.

Uvodoma obžaluje Führer, da mu visoke naloge dneva ne puste zapustiti glavnega stana niti za trenotek, čeprav bi srčno rad praznoval to obletnico v krogu svojih starih tovarišev. Nato je dejal:

Umetna zveza med kapitalizmom, ki izkorišča in boljševizmom, ki uničuje ljudi, katera skuša danes osvojiti svet, je bil tisti sovražnik, katerega smo napovedali vojno že 24. februarja 1920. Kakor v teh zadnjih letih tako je bil tudi takrat metež teh skrajnih navidezno nasprotujočih se sil samo izraz volje istega izzivača: mednarodnega judovstva, ki se že dolgo časa poslužuje obeh oblik, da bi uničil svobodo narodov in blagostanje ljudi. Vendar je velikanska razlika med Nemčijo iz leta 1920 in med današnjo. Tedaj je bil nemški narod popolnoma razkrojen, danes je to ljud-

stvo, ki se brani s skrajnim fašizmom; tedaj je bil socialni red v razpadu, danes pa imamo pred sabo nerazbitno ljudsko skupnost. Če bi Nemčija l. 1920 imela samo košček današnje svoje sile, ne bi nikdar propadla. Če bi danes Nemčija imela samo nekoliko tedanje slabosti, bi bila že zdavnaj poražena. Zato bo 24. februar 1920, v zgodovini ostal kot mejnik enega izmed velikih razvojev evropske miselnosti.

Führer je nato povdaril, da ne bi bilo nikdar današnje Nemčije brez 24. februarja, ne bi bilo današnje nemške sile, ki se tako zagrizeno zoperstavlja boljševiškem navalu z vzhoda. Samo nacionalsocialistični razvoj je usposobil Nemčijo, da se v tako visoki meri zaveda svoje dolžnosti, da brani svoje življenje in svoj obstanek.

Če se danes borimo, je dejal Führer, ne delamo nič drugega, kakor tisto kar so delali germanski in latinski narodi za časa preseljevanja ljudstev; ne delamo nič drugega, kakor tisto kar so delali naši predniki v dolgotrajnih vojnah proti Turkom, kar je končno preprečilo, da niso Mongoli

spremenili naše celine v puščavo. Ne na seji kake zveze narodov, ampak v bitki na Katalaunskih poljih je bila uničena vojaška sila Atila; ne kaka ženevska klepetanja ali kake podobne konference, ampak samo volja našega naroda in moč našega orožja bosta uničili azijski komunizem.

Führer je slovesno zagotovil, da bo Nemčija nadaljevala vojno proti bogataško-boljševiški zvezi. In čeprav dežela strašno trpi in čeprav fronta vzdržuje nadčloveške napore, bosta ob dve dežela in fronta vztrajale in bosta uničili vsakogar, ki bi skušal oslabil nemško silo.

Führer je tako zaključil: Moje življenje ima vrednost samo v kolikor je potrebno za narod. Jaz delam neprestano, da se ustalijo in ukrepijo naša bojišča za obrambo in za napad, delam na ustvarjanju starih in novih orožij, za njih uporabo; delam na utrditvi našega obrambnega duha in če bo potrebno, kakor se je to zgodilo v prejšnjih časih, se bom lotil izčistiti vse tiste osebe, ki se upirajo ukazom skupnosti. Bral sem te dni v angleških časopisih, da namerava sovražnik uničiti moj gorski

dvorec. Obžalujem skoraj, da se to ni že pripetilo. Kajti vse, kar je moja last, gotovo nima večje vrednosti od tistega, kar pripada mojim tovarišem. Srečen bom, če bom mogel prenašati vse to, kar prenašajo drugi. Edina stvar, ki je ne bi mogel prenesti, bi bila, da bi odkril znak slabosti v mojem ljudstvu. To kar me navdaja s ponosom in me osrečuje, je dejstvo, da je nemški narod v najhujših trenutkih pokazal svoj najtrši značaj. Kakor smo se pred 25 leti združili v eno samo skupnost, da ozdravimo krivice, ki so prišle nad naš narod, tako danes stojimo v borbi v eni sami skupnosti, da ozdravimo bolečine in škodo, ki nam jo je povzročil sovražnik. Zato mora vsak moški in ženska, v mestu in na deželi misliti do zadnjega diha in živeti samo za en cilj, ki je storiti vse možno, da se naš narod osvobodí in da po tej vojni zopet vstane v svoji kulturi, v svojih mestih, po deželi pred vsem pa v svojem nacionalsocialističnem življenju. Nikdar ne smemo izgubiti izpred oči pot obnove resnično ljudske države, ki bo daleč od vsake razredne ideologije in prežeta prepričanja, da se večne vrednote naroda nabajajo v njegovih najboljših sinovih brez razlik po rojstvu in po razredu. Pred 25 leti sem naznanil zmago nacionalsocialističnega gibanja, danes, poln zaupanja v naše ljudstvo, prorokujem kočno zmago nemškega Reicha.

«Passionaria»

Za časa španske revolucije se je posebno odlihovala v krvoločnosti in zverinstvu španska komunistinja Dolores Ibarruri, poznana pod imenom „Passionaria“. Ko so nacionalisti zmagali nad rdečimi, je ta krvoločna ženska pobegnila v Sovjetsko Zvezo.

Sedaj se med drugim javlja, da se bo skoraj vrnila v Francijo! Pravijo, da je njen edinec padel v Stalingradu kot dobrovoljec v Stalinovi vojski. V novembru je bila „Passionaria“ imenovana za glavno tajnico španske komunistične stranke v inozemstvu.

Moskva torej zopet začinja svojo krvavo igro...

•••
Bononijevi vladi je bila vrnjena samostojnost v poslovanju. Zavezniška komisija se bo omejila zgolj na dajanje nasvetov.

•••
Sirija je sledila zgledu Egipta in Turčije ter napovedala vojno Nemčiji.

•••
Francoski zunanji minister Bidault je obiskal London, kjer je imel važne razgovore.

•••
Sovjeti intrigujejo in napadajo ogrsko sovjeto-filsko vlado general Mikloša, češ da „zavdarja po kapitalizmu“. Usoda vseh kratkoglavih buržujev, ki verjamejo komunizem!

•••
Amerikanski časnikar Hindus, ki si je pravkar vrnil iz SSSR ceni sovjetske izgube v tej vojni na 15 milijonov mož.

•••
V Valikanu se pričakuje vsak čas prihod msgr. Spelmanna, newyorškega nadškofa in predstavnika ameriških katolikov.

Poročniku Mikliču Francu

Božja Previdnost, katere smotrov ne moremo dojeti, a se ji podvržemo, ker vanjo verujemo, je hotela, da si padel sredi trudapolnega in požrtvovalnega dela na skupni meji svoje slovenske domovine, ki si jo tako pravično in iskreno ljubil.

Za teboj, dragi sobrat, žalujemo vsi. In kdo Te ni poznal, vedno doborotnega, pravičnega in ljubeznivega do vseh? Za vsakogar si poznal le pravičnost in nepristranost, toplo in prijazno besedo pa dobrohoten nasvet in pouk za podčastnika in vojaka.

Vedel in slutil si, da Te ne bo nazaj in vendar si šel, ker te je klicala dolžnost. Šel si in padel, da s svojo veliko žrtvijo pripomoreš k rešitvi ljubljene domovine.

Tih in nem si se vrnil med svoje sobrate in soborce. Videli smo Tvoj obraz, preden so Te položili v krsto. Na njem se je razlival mir in pokoj, nobene sence groze in strahu ni bilo na njem in vedeli smo: Tako umirajo samo junaki!

Tiho Ti šume samotne ciprese pri sv. Ani v Trstu, Ti pa počivaš v naročju te mučenice in trpinčene, z bratsko krvjo prepojene zemlje in čakaš dne, ko bo zasijala v soncu svobode in miru. Takrat se boš povrnil v svoje sanjave dolejnjske gorice, počival boš na domačem pokopališču ob beli cerkvi, kjer Ti bodo peli kosi in šumele košate bukve in jelke Tvojih domačih gozdov.

Takrat se boš povrnil v naročje zemlje, iz katere si izšel; tu med nami v Primorski pa bo Tvoj duh živel, živel večno in od njega žrtve in ognja ljubezni bomo pili vsi in ljubili svojo zemljo tako, kot si jo ljubil Ti, ki sedaj počivaš v miru božjem.

Kupujte tablice
knjižnega sejma
**Soc. pomoči
na Primorskem**

V obratih nemške vojne mornarice bo zaposleno večje število vojnih invalidov ne samo v pisarnah, temveč tudi v delavnicah in so zaradi tega pri vseh večjih obratih urejene šolske delavnice, v katerih se bodo invalidi izvežbali v raznih strokah.

Ženitovanjski običaji na Krasu

(Nadaljevanje in konec.)

Potem so se godci, brez katerih seveda ni moglo biti, in svatje postavili v vrste; prišel je čas odhoda v cerkev k poroki. Nevesta se je jokaje poslovila od domačih, nakar so godci — katere je včasih, kakor še dandanes nadomestila cvileča harmonika — udarili bučno koračnico in svatovski spreved se je pričel pomikati naprej.

Razume se, da ob takih priložnostih ni manjkalo radovednežev in marsikateri mamici se je ječmenček ali močnik prismojil, ker je gledala zale svate. Glavno vlogo pri sprevedu je imel poleg godcev starišina, ki je imel v rokah pisano bučo (majolko) domačega žvižgovca, kojega je ponujal vsake mu mimoidočemu piti. Tako so šli do cerkve, kjer je bila navadno zbrana gruča radovednih babnic in otročarjev. Babnice so posebno vzele na piko nevesto in njeno poročno opravo. Glasno so trobentale, če so opazile na nevesti le majhen pogrešek; isto je veljalo glede ženina.

Prišedši do cerkve so se godci umaknili v stran; svatje so pa odkorakali v cerkev, pred oltar, kjer se je vršila poroka. Če je imela nevesta od poroke grede solzne oči, sklepale so babnice, da bosta imela novoporočenca nesrečen zakon; veselo nevestino lice pa je pomenilo po njih mnenju srečno zakonsko življenje ter oblo naraščaja!

Iz cerkve po poroki so šli svatje navadno nazaj na nevestin dom v istem redu kakor prej in sicer samo s to razliko, da sta šla prva ženina in nevesta. Na nevestinem domu se je vršila slovesna ženitovanjska pojedina združena s plesom in drugimi domačimi zabavami. K tej pojedini so bili povabljeni vsi svatje ter bližnji in daljni sorodniki. Tudi juglarjev, beračev in otročarjev ni manjkalo.

Po gostiji je bilo treba o-

driniti na ženinov dom. Če je ženin odpeljal nevesto v drugo vas, zaprli so mu domači fantjo pot, da ni mogel naprej. Po dolgem besedovanju jo je moral odkupiti s tem, da je plačal fantom nekaj bokalov vina.

Ob prihodu neveste na ženinov dom so bili zopet drugi običaji, katerih pa žal radi pomanjkanja prostora ne morem tu navesti. Tudi tu so sprejeli ženina, nevesto in svate z vso slovesnostjo. Vršila se je tudi tu vesela gostija, po kateri so imeli navadno nekaj dni svatje debele glave in mačke v žepu. Kesal se pa ni nikdo, da je bil na veseli »ohceti«, pri kateri so se delile in bile na razpolago vse dobrote tega sveta!

Lepa slovesnost v Trstu

Dne 19. februarja t. l. ob 10 uri dopoldne so podčastniki SNVZ poklonili v Trstu svojemu vrhovnemu poveljniku, inspektorju polkovniku Kokalju, za obletnico ustanovitve SNVZ na Primorskem marmorno ploščo za peresa s primernim posvetilom. Ob tej priliki je štabni narednik Kervin Franc pozdravil g. inspektorja v imenu vseh navzočih in nenavzočih podčastnikov in pri tem izrazil misel:

Težavna in trudapolna je bila pot, sto in stotine problemov se je pojavljalo vsak dan, premagal jih je in s tem odprl slovenski besedi na Primorskem svobodno pot in zasadil je slovensko zastavo na primorska tla.

Za vse to delo, so mu tudi podčastniki slovenskega narodnega varnostnega zbora iz srca hvaležni in ga hočejo v nadaljnjem delu podpirati in za uresničenje njegove namere na slovenskem Primorju magari zastaviti svoje življenje.

V imenu vseh navzočih in odsotnih podčastnikov na Primorskem, si usoja izročiti mu majhen dar, ki naj ga vedno in povsod spominja njihove zvestobe in vdanosti.

Gospod inspektor je bil vidno ginjen za ljubezen in zvestobo svojih podčastnikov. Zahvalil se jim je iz srca za vse požrtvovalno delo in jih pozval k novemu, še bolj intenzivnemu delu.

DOPISI

Iz Kala

Po izpovedi visokih veljakov IX. tolovajskega korpusa po delu, ki ga ti izvajajo, je razvidno, da smo po njih zaslugi tik pred svobodo.

Okraji, po katerih se je povajljaj tolovajski valjar, sestavljen iz vseh mogočih ras tega sveta, so popolnoma osvobodjeni vsega imetja. Da ta korpus ni še dosegel svojega cilja, priča edino še naš okraj, ki ni do cela izropan. Zato so pred nekaj dnevi pričeli z delom. Pridrveli so roparji v Levpo, Dol in Okroglo ter oropali prve družine tako imenovanih upornikov. Zelo obsežni sežnam enakih upornikov, katere čaka v prihodnjih dneh obisk istih roparjev, ni v najmanjšo tolažbo niti onim, ki so marsikaj prostovoljno zrtvovali za OF, ker se zavedajo in vejo po izpovedi intendanta imenovanega korpusa, da je naš okraj, edini, ki mora preživljati vsi pripadajočo svojat, ker ta nima več izhoda iz tega kota. Upanje v našo rešitev imamo le eno in sicer to, da bodo domobranske krogle tiste, ki bodo nasitile te mednarodne požrešneže, predno nas bodo osvobodili zadnjega krompirja.

Dobro naj se zavedajo tudi oni oprežni ali strahopetci, ki so se izognili gozdu in se zaleteli pod okupatorja ter tam stopili v stike z osvoboditelji, da tudi njim nebo prizaneseno. Kogar te vrstice zavedajo naj pomni, da če hoče sedeti, si mora izbrati stol na levi ali desni, ker na sredi bo moral vedno stati. S par lirami mesečne članarine si ne bo gotovo nihče ohranil svojega imetja pred podivjanimi komunističnimi roparji, zato je vendar čas, da taki oprežni spoznajo sredstvo, s katerim bi roparje odgnali in si imetje ohranili, in to je edino odločen boj komunizmu. Saj če Albino Pirovo še vedno ogreva gorečnost do Tita ni nič čudnega, ker je ta nima s kom ohladiti. Če bi pa ona imela kaj v shrambi in mesto posojilnih bonov lire, bi čisto drugače govorila o kralju Petru in o Titu.

Anhovo

5. februarja je minilo 6 mesecev, odkar so nosilci rdeče svobode umorili v Brdih gospo Marijo Gabrijelčič, roj. Makarovič, iz Goljevice pri Saloni ob Soči, katero so s silo odvedli z doma v gozd proti sv. Gendri dne 21. julija 1944.

Zakaj so jo umorili? Zato ker bila talentirana, globokoverna, nepopustljiva v krščanskih načelih ter izredno narodno zavedna slovenska žena in mati. Znala je

na pamet skoro vse rodoljubne in domovinske poezije zlasti Gregorčičeve ter jih povsod, kjer se je nudila prilika navdušeno deklamirala. Zato je morala pasti.

Kdo na Kanalskem ni poznal Marjute Kosove? V najhujših letih je bila Marjuta tista, ki je v cementni tovarni v Saloni vzpodbujala tamkajšnjo mladino in delavce ter delavke, naj se ne sramujejo govoriti slovensko, naj bodo ponosni, da so Slovenci, naj opustijo tuje pesmi ter najraje prepevajo slovenske pesmi. Zato je morala pasti, pasti kot izdajalka slovenskega naroda.

Dokler je še obstajalo na Gornjem polju katoliško izobraževalno prosvetno društvo, je bila Marjuta med prvimi.

Marjuta pa ni bila katoličanka samo zato, ker je bila vpisana v krstne knjige, ampak je ona tudi živela po veri in iz vere. Dasi precej oddaljena od cerkve, je prihajala vsako nedeljo teš k sv. maši, da je lahko pristopila tudi k sv. obhajilu. V zadnjem mesecu majniku, predno je odšla na težko tovarniško delo, je vsaki dan pazljivo poslušala šmarnično premišljevanje Marija Pomagaj ter prejemale med sv. mašo tisti kruh, ki rodi mučenca. Zdi se, da je slutila, kaj jo čaka. Tako prenovljena vsaki dan z duhovno hrano ter pokrepčana s Kruhom močnih, je šla pogumno na delo, kjer je med delavci vedno in povsod branila katoliška načela, ki so v najhujših dneh našega narodnega suženjstva in zatiranja bili edini, ki so stali na braniku ter pogumno branili pravice slovenskega naroda na Kanalskem ter Primorskem sploh.

Draga Marija, zaradi Tvoje velike in res prave ljubezni do slovenskega naroda in do katoliške cerkve si morala pasti, ker si bila v napetje rdečim osvoboditeljem in njihovim simpatizerjem, domačim terencem, ki v svoji veliki ljubezni do slovenskega naroda so se še pred dvema letoma sramovali govoriti slovensko. Živela si med lažnjivimi brati, ki so slabo tolmačili Tvoje delo za Boga in za narod ter v svoji hudobi in zaslepljenosti sklenili: „Marjuto je treba ugonobiti, ker zapeljuje ljudstvo in je proti slovenskemu narodu!“ Domači terenci in vsi, ki ste krivi njene smrti, kako vam je pri srcu? Med tem, ko mi želimo Marjuti večni mir in pokoj, bodete vi še govorili, da vse“ kar piše „Goriški list“, je le lažnjiva propaganda?

Ljudska univerza

Drevi bo na slovenski Ljudski univerzi predaval dr. Komar Milan o temi „Kulturni problem malega naroda“. Vabljeni vsi zavedni Slovenci!

Odgovorni urednik: Dr. Milan Komar - Gorica

Dr. Joža Lovrenčič:

23

ZGODOVINA SLOVENSKE BESEDE V POSOČJU

VIII.

Simon Gregorčič

Vsi možje, katere smo doslej srečavali v Posočju, so bili pomembni — razen Krelja in Svetokriškega — samo za svoje ožje rodno ozemlje, katero so si prizadevali kulturno dvigniti in mu ohraniti in utrditi njegov slovenski značaj. To jim je uspelo in v novem času — v dobi čitalnic in taborov, kot smo videli — so bili že priča, da je besedi iz Posočja prislusnil ves slovenski svet: najpomembnejša glasnika svojega časa — pesnik Simon Gregorčič in veliki ideolog dr. Anton Mahnič sta prva odločilno stopila v hram vseslovenskega kulturnega življenja.

Simon Gregorčič, kdo ga ne pozna, kdo se ni učil njegovega Veselega pastirja, kdo še ni pel njegove Njega ni: Rože je na vrtu plela, izgubljenega cveta: Imela je vrtec, oj vrtec krasan in ni slišal v zborih te ali one njegove domorodne, kdo ni še slišal deklamirati „Soči“, komu je neznan njegov slavospev Kmetski hiši in kdo ni zahrepenel po planinah ob njegovi Nazaj v planinski raj?...

Planinski raj! Tako je Gregorčič sam označil svojo ožjo domovino, ki bi jo zemljepisec vsakdanje imenoval kobariški sodni okraj, svet v gorenji Soški dolini med Krnom, Matajurjem in Stolom. Iz svojega rojstnega kraja Vrsna, kjer se je rodil v preprosti kmečki hiši pri Pomolčku 15. oktobra 1844, se je v otroški, deški in študentovski mladeniški dobi razgledoval po svojem planinskem raju, čudovitem svetu, ki je poln sonca in groznih neviht in metežev, po svetu, ki je prelomnica med alpskim in mediteranskim območjem in ima svojevrsten tip ljudi: globoko verni so, zasanjani, trpki v borbi za življenje, pogreznjeni vase ob skrivnostih, ki jih jim diha zemlja, katero ljubijo z vsem srcem, in so dobri in usmiljeni, da dadó potrebnemu zadnjo pest moke, ko jih prosí v božjem imenu, a dadó tudi na svoj prav, ki ga z vso trmo branijo... V tem svetu je živel Gregorčič, iz njega rastele in ostal njegov vse življenje in še sklenil počivati v njem, da bi svojim rojakom pravil zgodbe nekdanjih in zdanjih dni...

V deželi oljke, vinske trte, ki morje róbi jo in gorski svet, kjer večni sneg obdaja južne vrte, sem sanjal sen otroških let. Tam pasel sem po senožeči očetno čedo kot pastirček mlad, vesel poslušal ptičke peti in z njimi sam zapel večkrat

izpoveduje v prošnji za stipendij 8. februarja 1887, kakor že prej v Pastirju in Našem čolnicu, iz katerih izvemo, da

Planinski dom in planinski mir zapustil je rano ta mladi pastir; med svet ga je gnalo kopnenje srca iskat učenosti in sreče sveta. (Poezije I., str. 155)

S prvo učenostjo je začel v libušenjskem župnišču, nakar je nadaljeval na vadnici v Gorici (1853-1854) in z gimnazijskimi in bogoslovnimi študijami od 1855-1868.

Gorica ni daleč od planinskega raja, sleherni trenutek je lahko gledal svoj Krn, a bilo mu je premalo. Odrtran od planin, je čutil po njih neutешljivo domotožje:

A zabil pastirček sred daljne ravnine — nikoli ni zabil domače planine. Tja k reki, tekoči s predragih planin, zahajal pogosto planinski je sin... (P. I. 155)

in pozdravljal Sočo:

Ti meni si predraga znanka, ko z gorskih prišumiš dobrav, od doma se mi zdiš poslanka, nusoča mnog mi ljub pozdrav — Bog sprimi te tu sred planjav!

(Dalje)